

“Ting-tong! Tiring-ting-tong!”

La torre del Micalet bull d'activitat els dies de festa: els campaners hi mantenen, amb força i amb orgull, una tradició de segles.

Apocs minuts de les dotze del migdia, s'acaben de repartir les campanes. Un darrer consell per a qui s'encarregarà del Pau: “Si cau, tranquil” “No, que no cau” “Bé: mentre a tu no et passe res...”. Toquen els quarts. Ssshhh! La sala és plena com un ou i tothom calla, ara, expectant. Va! I el cruixir de la fusta i les cordes, com en un vaixell antic: Nang! Sona la Caterina. I algú s'exclama: “Au, tipleros!”. Els batalls afegeixen sons al conjunt de veus metàl·liques. Hi ha l'Andreu, el Jaume, el Manuel, que no són persones però els prenen el nom. I hi ha l'Úrsula i la Violant, la Bàrbera, el Pau, l'Arcís, el Vicent i la Maria, que necessita tres homes fornits per a ella sola i que sona tota majestuosa, des dels seus 1.765 quilos: de mica en mica i en acompassada harmonia s'han anat afegint totes a la festa: onze campanes hi ha en aquesta torre de la Seu de València i avui, que se celebra el Corpus, és l'únic dia que sonaran alhora.

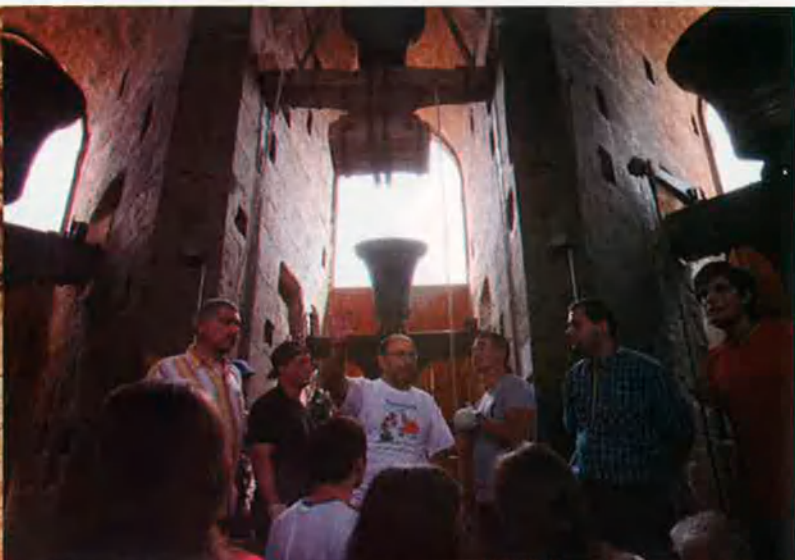
El que succeeix dins de la torre del Micalet quan la ciutat es despentina en festa és, també, un espectacle en tota regla. Per això hi ha tanta gent que hi puja, que omple la sala de campanes i vibra després amb el seu so i no es pot estar, a cada parada, d'aplaudir amb entusiasme. Els campaners somriuen. Descansen. Comenten la jugada. Potser fan un mos. Reposen forces per a la propera tirada. Com que és festa grossa, aquest 18 de juny fan el ple: calen totes les mans possibles per complir amb la consuetada, el document del 1705 que els marca la forma i la manera de tocar en cada ocasió.

“De sempre”. La imatge estereotipada del vell campaner que manté uns tocs als quals ningú no para esment i que desapareixeran amb ell no casa amb el dinamisme que viu, de fa anys, la torre de la catedral de Santa Maria, a València –altrament dita torre del Micalet per la immensa campana que la corona i que li marca les hores–: aquí les generacions es trenen en una mateixa afició

i la sala antiga bull d'activitat. No costa gaire imaginar-li un somriure al “Mestre Martí”, el campaner que gravava el seu nom a la pedra el 1580, en veure la traça d'Eliseu Martínez, per exemple, que des dels seus divuit anys esprimatxats de segle XXI, maneja tot sol l'Andreu, que són 1.243 quilos de campana.

N'hi ha uns quants, de joves campaners, que es mouen per entre truges (els

En el sentit de les agulles del rellotge, el Manuel tornant a casa, el passat 14 de Juny, després de la seva restauració; reunió de campaners per repartir tasques i darreres instruccions, abans de la volta general del dia de Corpus; i Francesc Llop, president dels Campaners de la Catedral de València.

immensos jous de fusta), cordes i battalls com si estiguessen a casa. I tots responen amb paraules semblants, si els preguntes d'on és que els ve, l'afició de la campana: "De sempre", fa, per exemple, Eliseu, que diu que en tocar se sent "com un jugador de futbol quan marca un gol" i que explica com, de menut, no va parar de donar la murga fins que sa mare el va portar un dia al campanar. Tots tenen històries i tots semblen nascuts amb aquesta dèria a les venes, que és una mena de perquè sí: "Des de xicotet et crida l'atenció i ja no se't lleva, això", apunta Marcos Buigues, de vint anys, i recorda que els seus avis vivien davant de l'església de Xàbia (Marina Alta) i que ell quedava encantat mirant "les campanes com tocaven les hores: si t'agrada veure això, que és sempre igual, imagina't tocar-les tu!". Vicent "Tico" Gavarda, de setze anys, riu quan explica que un dia, quan en tenia set, el batall del campanar del Villar (Serrans) "va entrar per la finestra de la cuina de la meua tia!". Ningú no va prendre mal i no diu que fos cap crida, però de fa tres anys que és campaner.

"L'any que ve, a la catedral!"

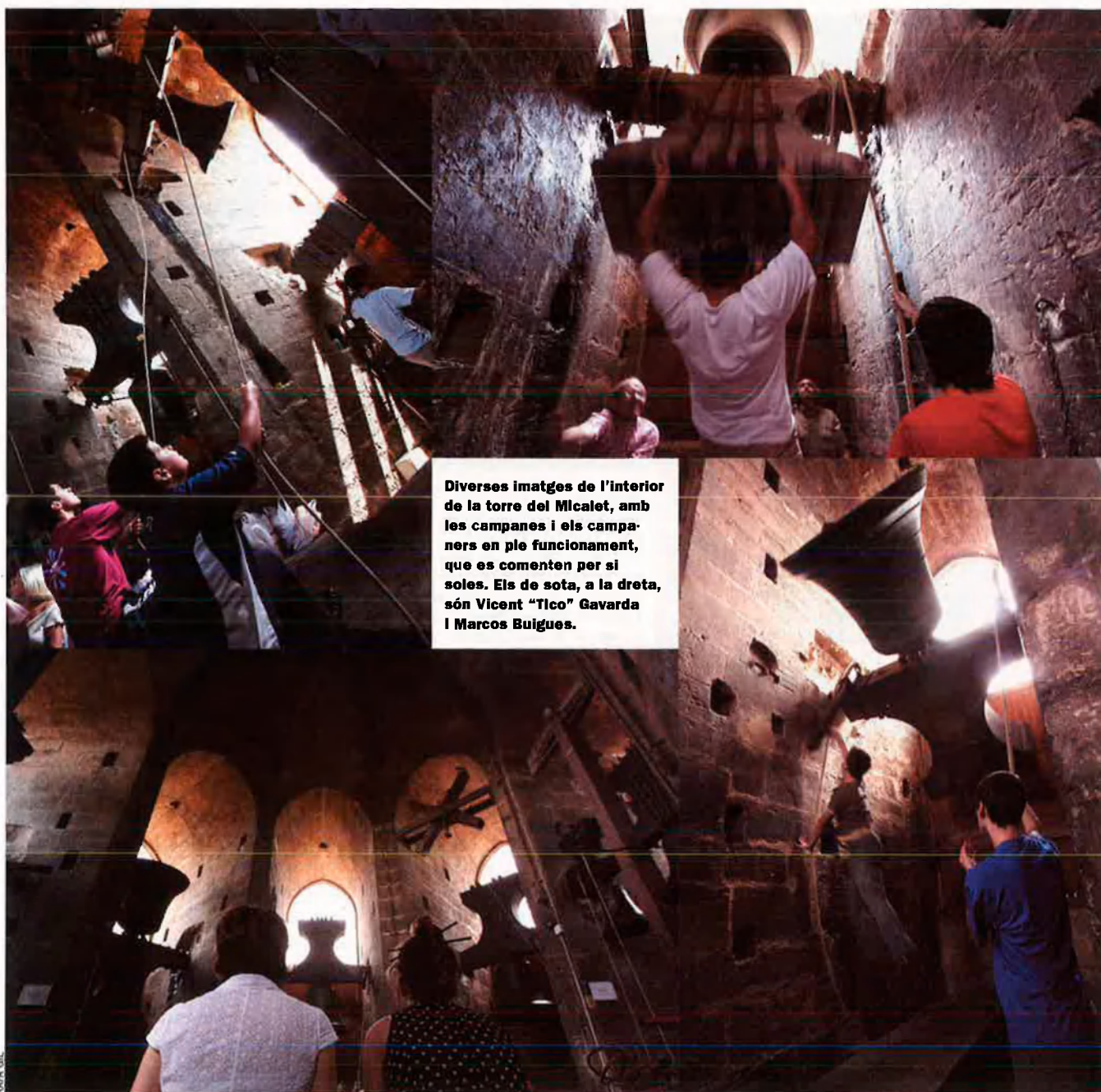
Francesc Llop és el president dels Campaners de la Catedral de València i un dels motors reconeguts d'aquesta revifada que ha propiciat l'associació. Va descobrir alhora l'antropologia, que ara és la seva professió, i les campanes, quan, el 1968, va pujar a la torre de Sant Nicolau, a València: va veure que hi feien "alguna cosa ordenada que jo no comprenia" i la va voler desxifrar. L'antropologia li oferia eines i s'hi va abocar. Però també es va adonar que "l'entrevista no basta: s'ha de ser alumne". La relació amb els campaners en exercici va canviar: "eixe que ve de fora a preguntar" va passar a ser el passarell que "no n'aprendrà en la vida" per esdevenir, finalment, i per dret propi, "un dels nostres: campaner".

Des d'aleshores, Francesc Llop no ha parat. L'any 1971 començà a tocar a l'església del Patriarca. Era l'època en què tot havia de ser "modern" i electricat i no hi havia gaire ningú que els fes cas, a aquells campaners encabotats, "però nosaltres continuarem igual".

I allà al Patriarca, després de tocar, quan se n'anaven a fer una orxata o una

cervesa o el que fos, els campaners feien sempre un brindis solemne: "L'any que ve, a la catedral!". "Ja saps —apunta Llop—, com els jueus: encara que, també com ells, no ens ho acabàrem de creure, això de 'l'any que ve', ho dèiem sempre". I, al final, ho van aconseguir. L'any 1988, per commemorar el 750 aniversari de l'entrada de Jaume I a la ciutat de València, els ho van proposar: no era fàcil, perquè feia cosa de trenta anys que ho havien mecanitzat, cap d'ells no hi havia tocat mai i "era una aventura, però vam dir au, tira, va!".

Ningú no els havia dit que hagués de ser fàcil, però era el seu somni i ho van fer. "Ara toca el Manuel una persona a soles, o entre dues, si cal: aquell dia el tocàrem entre set! Quatre a baix, tres a dalt i no podíem amb ell! Però ho vàrem fer". I més que això, van fer, ben mirat: també van vèncer les reticències de qui no entenia per quins set sous hi havia de tornar a haver campaners, si les màquines ja ho feien tot tan bé i tan avançat i tan de tot. Els motors d'aleshores, explica Llop, "eren molt brutals: o voltejaven

Diverses imatges de l'interior de la torre del Micalet, amb les campanes i els campaners en ple funcionament, que es comenten per si soles. Els de sota, a la dreta, són Vicent "Tico" Gavarda i Marcos Buigues.

RAFA GIL

o res; ni podien repicar ni anar a velocitat variable ni res”.

Josep Giménez, campaner des dels anys quaranta, en fa una descripció gràfica, del funcionament d'aquest tipus d'electrificacions: “És com quan poses una llavadora en marxa”. Ara, per sort –i per influència d'aquests grups de campaners, val a dir–, “amb els ordinadors i tots els romanços, ja poden tocar bé”, especifica Llop. A la mateixa catedral de València, per exemple, hi ha alguns tocs que, per qüestions operatives, es fan “amb el motoret” –els d'obrir i tancar muralla, per exemple–, però, per a les

ocasions –el calendari, i molta més informació, el podeu trobar a la web <http://campaners.com>– no hi ha res com el nervi i el tremp i el sentiment que posen en joc els campaners: “Quan toques –apunta Josep Gménez–, li transmetes la teua vida, la teua saviesa, la tècnica que coneixes. I la campana vibra, s'anima, contenta. Fas pauses, silencis, segons convinga. L'emociones. Tot això no es pot fer amb un botó. Així es transmet, com ha estat sempre, la veu d'un poble”.

Kling klang? De fet, a més de tocar, els campaners han propiciat estudis so-

bre el món de les campanes, des de l'epigrafia a l'enginyeria. I n'estan orgullosos, de les noves vies d'investigació que s'obren. Però també s'indignen, quan veuen com, massa sovint, es deixa perdre un patrimoni de tots. El tema dels tocs alemanys, per exemple, encén Francesc Llop en flama. I ens explica, d'entrada, que “a l'estat hi ha dues cultures campanaires: la de la Corona d'Aragó, que toquem d'una manera, i la dels castellans, que toquen d'una altra manera (i els bascos són plenament castellans, en això de les campanes, encara que si es ho dius no els agrada)”. Tant

en el nombre de campanes per a les seus importants (onze: cinc de grans i sis de menudes) com en la col·locació (a les finestres) o en la manera de tocar hi ha hagut aquesta coincidència, a l'antiga corona catalanoaragonesa. Però, continua Llop, al Principat de Catalunya s'ha viscut una transformació sorprenent: "De prompte des de Montserrat es va dir que les campanes es tocaven 'malament', que s'havien de tocar de forma 'científica', i ara es toquen a l'estil alemany: oscil·len, però no les poden controlar ni deixar-les boca amunt, perquè no tenen jou, i van molt ràpides. A sobre, les posen dintre del campanar, en una estructura de fusta! Sona diferent. Mira: dona dues campanes a un alemany i tocarà durant hores la mateixa cosa. Dona dues campanes a un llatí i tocarà durant hores coses diferents. És un altre món. Digne, evidentment, però no és vàlid per a nosaltres. Nosaltres fem 'ting-tong! Tiring-ting-tong!': sobre un esquema rítmic, vas variant. Com em deia un vell campaner, 'per no avorrir-me, i per no avorrir'. I que no em vinguen dient que és que a Catalu-

Josep Giménez i Eliseu Martínez, amb l'Úrsula i la Violant, campanes.

nya són més seriosos que els valencians, que això és una conya marinera: durant set segles hem tocat tots igual".

Frances Llop no entén tampoc la mania de reafinar les campanes antigues: "És una barbaritat: agafen una campana gòtica i diuen que està desafinada i l'afinen segons les normes actuals!" Ho fan a Barcelona i a tants llocs que s'indigna en cada explicació: "És que durant cinc segles hem tocat desafinats i ningú no ho ha vist fins ara, que som tan sabuts? Són les nostres campanes, les que durant segles han acompanyat la nostra vida quotidiana i festiva, i ara diuen que estan fora de norma? Per què no tiren a terra la catedral de Barcelona i la refan 'segons la norma'? Per què no canten el virolai en alemany?"

Per sort, els campaners de la Seu de València han demostrat, amb el seu treball, que la tradició pot ser, precisament, l'aposta més fructífera per la modernitat. I quan és festa, perquè és festa i per fer festa, les campanes sonen i s'emocionen i fan emocionar.

Núria Cadenes

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Mariner

Regnà en les nostres mars, governà els nostres vaixells, senyoreja els sentiments dels nostres mariners. Potser, però, el mataren tant d'èxit, tal excés de popularitat. El cas és que a sant Pere el prejubilaren sense miraments. No li valgueren ni una llarga experiència, ni una formació professional aprovada, ni posseir llargues i poblades barbes, estris i, fins i tot, un bàcul –trident!– com Neptú, déu d'oceans i derivats, la qual cosa suposà, al principi, un gran estalvi en estàtues. L'aparell de l'estat espanyol fou implacable i, "por el justo derecho de conquista", la monarquia botiflera, nomenà, precisament la vespra de la seua festa, el 28 de juny de 1901, patrona de la marina la Maredeu del Carme; total per tenir oberta capella a Cadis; un ban de 12 de juliol de 1938 del tirà "bajito" reintroduí el patrocini, tot revocant les disposicions laiques republicanes; la

A sant Pere el prejubilaren sense miraments.

creació de les confraries de pescadors el 31 de març de 1943 imposà als molls i a les gents de la mar, obligatòriament, amb l'ajuda de les comandàncies de marina, el patrocini i festa del Carme; la sempre sol·lícita Església beneí, el 1951, la coactiva despersonalització.

S'ha anat fent topant amb una sorda resistència persistent. Encara, molts ports festejen sant Pere. Hi ha fogueres com a Arenys, on encenen una bota en record de les cremes paganes de barques velles –ho feien a Roses–, una ofrena als déus per aplacar els monstres marins. S'hi fan belles processons de barques per la mar a s'Alcudia, Altea, Sóller, Vinaròs o per l'Albufera, des de Catarroja, uns seguicis sagrats que, segons conta Horaci, ja eren el ritu central de les romanes festes neptunials, entre cants religiosos: "La república cristiana/ empareu, puix ella us honra,/ i lliureu-nos de deshonra,/ de pesta i discòrdia insana."